

СВЯТО «ВЕЛИКОГО ЖОВТНЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ «СОВЕТСЬКОСТІ»

Анотація. У розвідці досліджується процес формування свята «Великого Жовтня» та його ритуальної складової. Показано, що воно мало виразну мобілізуючу роль, оскільки спрямовувалося на підтримання радянських цінностей.

Ключові слова: свято «Великого Жовтня», «советський», ментальність.

Abstract. The research is about the process of formation of the Feast of the Great October and its ritual component. It has been shown that this process had a clear mobilizing role in upholding Soviet values.

Keywords: the Great October holiday, soviet, mentality.

Святкова обрядовість має важливе значення у формуванні колективних цінностей, закріпленні стереотипної поведінки, виокремленні ментальних особливостей соціумів. Найяскравіше це простежується у тоталітарних державах, зокрема в СРСР, де було сформовано цілу систему визначних дат. Однією з таких було 7–8 листопада, коли відзначалися річниці так званої «Великої Жовтневої соціалістичної революції».

Проблема радянської святкової обрядовості та її впливу на формування ментальності вивчалася радянськими та зарубіжними науковцями [6; 7]. Проте переважна більшість досліджень мають узагальнюючий характер, хоча предметний аналіз конкретного дійства до знакових для радянського суспільства дат дає змогу поглибити розуміння їхнього впливу на формування та підтримання «советської» ментальності. Метою розвідки є висвітлення особливостей відзначення свята «Великого Жовтня». Джерелами виступають офіційні документи уряду СРСР, зокрема декрети радянської влади, Конституція СРСР, документи Комуністичної партії СРСР.

Зі зміцненням позицій влади більшовиків наголошувалося на необхідності беззастережного слідування завданням побудови «нового суспільства», встановленні «нового ладу», значна роль у якому належала святковому календарю. Питання про календарну реформу було поставлене вже в листопаді 1917 р. [3, 404–405]. У декреті Раднаркому «Про восьмигодинний робочий день» від 11 листопада 1917 р. йшлося: «Усього вихідних днів, окрім неділі щотижня, було названо п'ятнадцять, причому тринадцять – це традиційні православні свята та Новий рік, а два дні – то вже нові свята, відзначення яких стало безпосереднім результатом Російської революції. Такими стали 27 лютого (День повалення самодержавства) та 1 травня. У вересні 1918 р. святковий календар поповнився ще одним вихідним – річницею «Жовтневої революції». Її було вирішено відзначати у «день фактичного перевороту», тобто 7 листопада [4].

Напередодні свята керівні органи Компартії публікували заклики, рекомендовані для використання, які цілеспрямовано публікувалися у газетах, як наприклад газета «Молодий комунар» [5]. Кожне підприємство

готувало тематичні автоплатформи, які були яскравою прикрасою колон трудящих. Такий формат святкування очікувано впливав на становлення свідомості дітей і молоді, які активно долучалися до ритуальних дій.

Радянські свята загальнодержавного значення відзначалися відповідно до певного алгоритму. Святкуванню була характерна масштабність, велелюдність, оскільки вони супроводжувалися масовими діями – маршами, демонстраціями, у процесі яких велика увага приділялась ході, на якій кожен учасник мав продемонструвати позитивне ставлення до Комуністичної партії та радянської влади. Святкування річниць «Великої Жовтневої соціалістичної революції» набуло саме такого формату. Колони трудящих, студентів, учнів, які брали участь в урочистій ході, у певний спосіб оформлювалися – портретами, прапорами, гаслами, транспарантами, символічними фігурами, декорованими авто. Під час проходження такої колони вздовж трибуни, де розміщувалося керівництво держави (у столичних містах) або області, району, населеного пункту, деякі колективи влаштовували театралізовані вистави [6, 16]. Тобто масові карнавалізовані видовища, що влаштовувалися в ці святкові для радянських людей дні, були поєднанням політичних мітингів і народного театру.

Для свят було характерне ретельне планування, обов'язковість участі військових частин, робітничих, партійних і громадських організацій, різноманітність культурних форм – мітингів, маніфестацій, демонстрацій, інсценівок, урочистих засідань [1, 155]. Важливою складовою цього свята були «трудові подарунки»: кожен виробничий колектив до 7 листопада повинен був відрепортувати про успіхи, зокрема про дострокове виконання планових завдань.

Такі дії влади давали свої результати, адже люди вірили в те, що це свято є дійсно важливим. 7 листопада був головним святом країни і справжнісіньким торжеством. Підтвердженням цьому є напружена робота поштових відділень, які напередодні 7 листопада перевантажувалися пересиланням святкових карток. Радянські люди без якихось вказівок згори розсилали один одному листівки з привітаннями. А після урочистої ходи демонстранти розходилися по своїх домівках, де на них чекав святковий обід. Примітно, що за такими столами збиралися не тільки родичі, а й друзі, і колеги, і сусіди.

Отже, 7 листопада – день «Великої Жовтневої соціалістичної революції» – посідало важливе місце у радянській святковій обрядовості. Особливою помпезністю воно вирізнялося у другій половині ХХ ст., маючи виразний театралізований, карнавальний формат. Свято мало виразну мобілізуючу роль, оскільки його відзначення спрямовувалося на підтримання радянських чи, точніше сказати, «советських» цінностей.

Джерела та література

1. Гаєвська Т. Державні радянські свята: історико-культурологічний аспект. 2013. № 6. С. 153–159.
2. Декреты Советской власти: сборник / ред. комиссия: Г. Д. Обичкин и др. Т. 1. Москва: Государственное издательство политической литературы, 1957. 625 с.

3. Декрет СНК РСФСР от 29.10.1917 «О восьмичасовом рабочем дне». URL: <https://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/5306/>
4. Єфіменко Г. «День фактического переворота» та інші неробочі дні радянської України. URL: <http://likbez.org.ua/ua/ukrayinska-den-fakticheskago-perevorota-ta-inshi-nerobochi-dni-radyanskoji-ukrayini.html>
5. Заклик ЦК КПРС до 68-ї річниці Великої жовтневої соціалістичної революції. *Молодий комунар*. 1985. 15 жовтня. URL: <http://library.kr.ua/elib/molkom/1985/МК3631-19851015.pdf>
6. Мазаев А. И. Праздник как социально-художественное явление: Опыт историко-теоретического исследования. Москва: Наука, 1978. 392 с.
7. Рольф М. Советские массовые праздники. Москва: РОССПЭН, 2009. 439 с.

Глухенька Софія

ОБРАЗ РАДЯНСЬКОЇ ЖІНКИ ПЕРІОДУ «ВІДЛИГИ» НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «РАБОТНИЦА»

Анотація. У статті зроблена спроба виокремлення основних рис та характеристик радянської жінки 50–60-х рр. ХХ ст. за матеріалами масового суспільно-політичного та художньо-літературного журналу «Работница».

Ключові слова: жінка, гендерні дослідження, СРСР.

Abstract. This article attempts to highlight the main features and characteristics of the Soviet woman of the 50–60's of the twentieth century based on the materials of the mass socio-political magazine «Rabotnitsa».

Keywords: women, gender studies, USSR.

Актуальність тематики дослідження визначається як необхідністю теоретичного осмислення питань гендерної політики СРСР періоду «відлиги», так і практичним виміром проблематики, її важливості для життя жінок пострадянського простору. Дослідженням життя радянських жінок на матеріалах масових жіночих журналів займалися Е. В. Гамелько [1] та В. В. Смеюха [6]. Основу джерельної бази запропонованої роботи складає корпус випусків журналу «Работница», що збігається хронологічно з рамками періоду «відлиги» в СРСР.

У 50–60-х рр. ХХ ст. жіноча преса в СРСР набуває все більшого поширення, адже не лише продовжується випуск відомих всесоюзних видань, а й з'являється цілий ряд нових регіональних. Проте і в цей період зберігається провідна роль центральних «Работницы», «Крестьянки» і «Советской женщины». Російська філологиня Вікторія Смеюха зазначає, що масовий жіночий суспільно-політичний журнал є ефективним засобом зміни поведінки жінок, їхнього об'єднання у виробничі колективи, координації праці та побутової діяльності, заміни особистих інтересів загальнодержавними [6].

Журнал «Работница» був одним із наймасовіших, на що вказує його тираж. Адже якщо в 1955 р. він складав 900 тис. екземплярів, то вже у 1963 р. – 4 мільйони. Увагу до журналу привертає і той факт, що у 1964 р. журнал було нагороджено орденом Леніна за «велику роботу з ідейно-